

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

> Retouradres Postbus 1 3720 BA Bilthoven

Aan de Directeur-Generaal Volksgezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Drs. M. Sonnema
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

NCTV
Dhr. P.J. Aalbersberg EMPM
Postbus 16950
2500 BZ Den Haag

Datum 18 december 2021
Betreft Gedragsreflecties opgeleverd 18 december 2021

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T 030 274 91 11
info@rivm.nl

Ons kenmerk
045-2021 G&M-CG/ML/eu

Behandeld door
Corona Gedragsunit

Kopie aan

Bijlage(n)
Bijlage 1: gedragsreflecties 18
december 2021

Geachte mevrouw Sonnema en heer Aalbersberg,

Op 17 december jl. heeft u de RIVM Corona Gedragsunit gevraagd om gedragsreflecties op mogelijke aanpassingen van het maatregelenpakket. Op 18 december hebben wij deze aan u opgeleverd (zie bijlage).

De gedragsreflecties zijn gebaseerd op resultaten uit het gedragswetenschappelijk onderzoek van het RIVM en de GGD'en en consultatie van [gedragswetenschappelijke experts](#).

De focus van onze gedragsreflecties ligt op het voorkomen dat het aantal ziekenhuisopnames blijft stijgen en reguliere zorg uitgesteld wordt met het risico van gezondheidsschade elders. Hierbij houden we rekening met de impact van maatregelen op naleving, draagvlak, welbevinden, ervaren rechtvaardigheid en vertrouwen in beleid.

Uitvraag NCTV d.d.17 december 2021:

Verzoek om gedragsreflecties op een mogelijke verzwaring van het huidige maatregelenpakket.

Gedragsreflecties

De door het RIVM vanochtend opgeleverde gedragsreflecties treft u aan in bijlage 1.

Verschillende onderwerpen die we in deze brief aanstippen zijn door ons uitgewerkt in memo's en brieven met gedragsreflecties en te raadplegen via www.rivm.nl/gedragsonderzoek/publicaties.

Onder de publicaties bevindt zich ook een scenario studie naar draagvlak voor maatregelen indien zich bijvoorbeeld een nieuwe variant aandient <https://www.rivm.nl/documenten/hoe-om-te-gaan-met-opleving-van-virus-input-van-burgers-en-maatschappelijk-middenveld> en een publicatie

voor de komende feestdagen: [Veilige en fijne feestdagen: aandachtspunten voor publiekscommunicatie | RIVM.](#)

Datum

18 december 2021

De resultaten van de 22^e meting van het trendonderzoek (7-13 december 2021) naar gedrag en draagvlak voor de maatregelen worden aanstaande dinsdag gepubliceerd op het coronadashboard en op RIVM.nl

Ons kenmerk

045-2021G&M-CG/ML/eu

Tot een nadere mondelinge toelichting ben ik gaarne bereid.

Met vriendelijke groet,

Dr. Mariken Leurs
Hoofd Corona Gedragsunit
Centrumhoofd Gezondheid en Maatschappij

Bijlage 1: Gedragreflecties op beoogde wijzigingen in het corona- maatregelenpakket

Datum
18 december 2021

Ons kenmerk
045-2021G&M-CG/ML/eu

RIVM Corona Gedragseenheid | 18 december 2021

SLIDE 1 Draagvlak & vertrouwen

1. Belangrijkste resultaten uit een representatief onderzoek burgers: Wat vinden burgers dat er moet gebeuren in een "Omikron scenario" (variant die deels ontsnapt aan vaccins)?

- **Strategie: Bij grote dreiging** hebben burgers voorkeur voor **tijdig ingrijpen met evident effectieve maatregelen**
- **Belangrijkste indicatoren keuzes:** Ziekenhuis en IC opnames, en bij extreme ingrepen ook overlijdens
- **Maatregelen:** voorkeur voor hygiëne en algemene sociale beperkingen, dan striktere beperkingen & avondklok en als laatste sluitingen school en horeca
- **Neveneffecten:** houd direct rekening met negatieve effecten, met name die effecten die een specifieke groep onevenredig treft
- **Groepen:** Er zijn groepen die bijna altijd voor meer maatregelen of tegen alle maatregelen zijn

2. Implicaties: Je ondersteunt **vertrouwen, draagvlak en naleving indien rekening wordt gehouden** met voorkeuren burgers bij beleid **en/of** toelichting (bijv persconferentie) dat dit überhaupt is onderzocht en hoe voorkeuren zijn meegewogen

Beleid: Bij grote dreiging die de zorg overbelast of naar verwachting overbelast, is er een voorkeur voor **tijdig en effectief ingrijpen**

Communicatie: leg uit...

- dat breed onder burgers is gekeken wat voorkeuren zijn en hoe die zijn meegewogen (bijv. 'komen overeen met OMT')
- wat de acute dreiging is met (verwachte) impact opnames, IC, overlijden (verbaal, visueel)
- hoe evident effectief (a) het voorgelegde pakket en (b) (booster)vaccineren is om dreiging het hoofd te bieden
- welke negatieve effecten verwacht worden en hoe daar rekening mee wordt gehouden (kabinet, naar elkaar omkijken)
- 'zorg niet overbelasten, overlijden beperken, reguliere doorgang zorg, en scholen z.s.m. na vakantie open

SLIDE 2 Ondersteunen van naleving

Biedt mensen hoop en perspectief in communicatie:

- We hebben met elkaar eerder de viruscirculatie omlaag gekregen, toen nog zonder de hulp van vaccins.
- Nu grote uitdaging omdat deze variant zo enorm besmettelijk is, maar we weten wat werkt. Samen onze schouders eronder zetten en naleven van maatregelen / adviezen. De booster is de extra motor die ons gaat helpen.

- Als deze acute dreiging voorbij is wordt samen met virologen, economen, gedragsexperts, burgers en organisaties gekeken hoe we Nederland in gaan richten om te leren leven met dit virus.
- Erken onvrede/frustratie en biedt ruimte voor het uiten hiervan.

Datum

18 december 2021

Ons kenmerk

045-2021G&M-CG/ML/eu

Maak naleving en vaccineren zo makkelijk mogelijk door

- grootschalig gratis zelftesten beschikbaar te maken,
- GGD test- en vaccinatielocaties zeer toegankelijk te houden (vrije inloop, brede beschikbaarheid),
- duidelijke en concrete gedragsadviezen,
- beperken van drukte en bezoekersaantallen op risicolocaties,
- financiële ondersteuning voor quarantaine en isolatie.

SPECIFIEKE SNELLE REFLECTIES OP MAATREGELEN

Bezoek thuis

Huidige regel is 4 personen per dag. Indien inperking wordt overwogen; overweeg uitzondering voor kerst en jaarwisseling – met oog op het welbevinden.

Zelftesten

- Aanwezigheid van zelftesten in huis bevordert het gebruik ervan.
- Laagdrempelig en gemakkelijk beschikbaar maken via bijvoorbeeld de essentiële detailhandel, huis-aan-huis verspreiding etc.
- Uitleg over gebruik van zelftesten toegankelijker maken voor laaggeletterden, voor mensen die de Nederlandse taal niet als moedertaal hebben en voor mensen met lagere gezondheidsvaardigheden. Denk hierbij aan:
  - Gebruik van pictogrammen en toelichting in een veelvoud aan talen. Beschikbaar op alle locaties waar de zelftesten af te halen / te koop zijn.
  - Mogelijkheid bieden om te kijken hoe iemand zelf een zelftest uitvoert dan wel begeleiding bieden als mensen nog niet eerder een zelftest hebben uitgevoerd, zodat mensen dit daarna zelfstandig thuis kunnen uitvoeren.
- Bij positieve zelftest direct in isolatie, wel melden (#hoedan) maar niet meer naar GGD ter confirmatie
- Website inrichten voor melding positieve zelftest met zowel helder advies over isolatie/quarantaine plus mogelijkheid tot invullen BCO-vragen

Naleving quarantaine & isolatie bevorderen (ter voorkomen verspreiding virus)

- Heldere uitleg wie wat waar wanneer (en opschonen oude instructies), Maak de adviezen met betrekking tot quarantaine en isolatie zo eenvoudig en begrijpelijk mogelijk.
- Ontwikkel een beslisboom zodat mensen snel bij de juiste informatie kunnen komen die passend is bij hun situatie - als vereenvoudiging van de quarantaine / isolatie regels niet aan de orde is.
- Heb oog voor impact op mentaal welbevinden en eenzaamheid tijdens quarantaine / isolatie.
- Bied praktische tips voor fysiek, sociale en mentale gezondheid tijdens quarantaine / isolatie #hoedanwel.

- Bied ondersteuning voor boodschappen en uitlaten / verzorging van eventuele huisdieren.

Datum

18 december 2021

Veilig open blijven van (essentiële) detailhandel betekent

- Ruimere openingstijden – spreiding bezoekers; indien dit niet mogelijk is, kijk dan naar andere opties op drukte te mijden zodat afstand houden beter mogelijk is zoals maximering van aantal bezoekers per tijdslot
- Mondkapjes, hand hygiëne bij ingang en looproutes
- Verplicht ventileren

Ons kenmerk

045-2021G&M-CG/ML/eu

Onderwijs

Met oog op zoveel mogelijk beperken van schade op welbevinden en sociaal-emotionele ontwikkeling van jongeren en jong-volwassenen heeft open houden van VO, MBO en hoger onderwijs de voorkeur. Als dit vanuit virologisch/epidemiologisch perspectief niet mogelijk is dan kan langs onderstaande lijn opgeschaald worden in overleg met de onderwijsbranches. Protocollen hiervoor zijn reeds uitgewerkt en toepast in eerdere lockdown periodes.

Elke omschakeling vergt enige voorbereidingstijd (2 werkdagen). Houd er hierbij wel rekening mee dat ook onderwijzend personeel al een intensieve tijd achter de rug heeft, met lesuitval en (delen van) klassen in quarantaine.

- 1) intensivering basisregels – ventileren, looproutes, handgel etc. Onderwijs heeft hier protocollen voor.
- 2) Half open, met focus op rijke schooldag: aanbieden van activiteiten met focus op welbevinden en sociaal emotionele ontwikkeling. Halve groepen waardoor afstand houden nog beter mogelijk is.
- 3) Volledig online - met opvangmogelijkheden voor kwetsbare kinderen op school, zodat kinderen / jongeren die uit beeld dreigen te vallen verbinding houden.

Met oog op belastbaarheid onderwijspersoneel – indien zwaarste scenario (3) nodig is; geef onderwijsorganisaties de ruimte om deze week voorafgaand aan Kerst vrij te geven in plaats van online les.

Zo mogelijk geef nu al aan met welke scenario's scholen / onderwijsorganisaties na de kerstperiode rekening moeten houden, zodat zij zich daar komende week al op kunnen voorbereiden.

Sport & recreatie

Sport en recreatie zijn belangrijk voor het algemene welbevinden en dragen tevens bij aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen, jongeren en jong-volwassenen. Bij het sluiten van ontmoetingsmogelijkheden in onderwijs en horeca is het daarom aan te raden om te expliciteren wat er op het vlak van sport & recreatie wel mogelijk is #hoedanwel

In aanvulling op QR en beperkte openingstijden – benut hierbij de stappenplannen die reeds met de sport & fitness branche zijn uitgewerkt. Ook hierbij is op- en afschaling in verschillende stappen mogelijk – zoals reeds uitgewerkt door de branches & minVWS-directie Sport. Denk hierbij aan:

- reserveringssysteem om drukte te spreiden,
- kleedkamers dicht,

- maximaal aantal mensen in een groepsles / in één ruimte
- tussenvormen met inperking op leeftijdsgroepen, met prioriteit voor jongeren / jong-volwassenen
- aanbod aan kleinschalige buitenactiviteiten vergroten
- online varianten

Datum
18 december 2021

Ons kenmerk
045-2021G&M-CG/ML/eu

Aanbevelingen voor communicatie

- Leg de volgende vier punten helder uit:
  - a) Wat is de dreiging die op ons afkomt (met concrete cijfers en via toegankelijke en begrijpelijke visualisaties / videoclips om uit te leggen hoe exponentiele groei eruit ziet en betekent)
  - b) Waarom is het nodig is om met de huidige dalende cijfers toch nu in te grijpen
  - c) Waarom zijn de maatregelen die genomen worden effectief
  - d) Hoe beperken wij zoveel mogelijk de negatieve effecten van die maatregelen.
- Op welke beleidsmaatregelen branches/ organisaties zich mogelijk moeten voorbereiden.
- Leg helder uit wat de geldende adviezen mbt quarantaine en isolatie zijn (wie, wat, waar, wanneer; ook via begrijpelijke en toegankelijke visualisaties/ filmpjes).
- Informeer en ondersteun moeilijk bereikbare groepen over vaccineren, booster, maatregelenpakket en zelftesten via bestaande structuren waar deze groepen mee bekend zijn zoals de voedselbank, schuldhulpverlening, wijkcentra, bibliotheken, inburgeringscursus ect.

Recente resultaten trendonderzoek (7-13 december)

- Maatregelen die zijn afgeschaft en weer opnieuw worden ingevoerd, komen qua naleving niet snel weer terug op oude niveau
- Sociale activiteit en mobiliteit ligt bij alle leeftijdsgroepen behoorlijk boven die van bijvoorbeeld februari/maart
- Beperkte verandering in bezoeken van school/werk, flinke verandering in bezoek horeca en cultuursector.
- Testen, thuisblijven en hygiëne-naleving hoger bij jongere leeftijdsgroepen en positieve trends
- Bij sociaal beperkende maatregelen is de naleving lager bij jongere leeftijdsgroepen. Die hebben deels minder keuzevrijheid (ivm school, werk, kleine behuizing) en deels lijkt het keuze (feestjes etc)

Geraadpleegde bronnen oa

- Eerder opgeleverde [gedragsreflecties](#) RIVM Corona Gedragsunit [Preferentie studie](#) – zomer 2021
- Metingen 3-wekelijks trendonderzoek naar naleving en draagvlak
- Metingen 6-wekelijk verdiepend [vragenlijstsonderzoek](#) naar gedrag, vertrouwen en welbevinden
- OCW – Nationaal programma Onderwijs. [Eerste voortgangsrapportage](#)

Zie voor nadere toelichting en voorbeelden onze eerder uitgebrachte gedragsreflecties en memo's. www.rivm.nl/gedrag
[sonderzoek/publicaties](#)